

05.05.2022

LGBTQIA+ tiesības un diskriminācijas novēršana

Lauris Liepa
Zvērināts advokāts, COBALT vadošais partneris

COBALT

Finansē saskaņā ar Eiropas Komisijas programmu
"Tiesību, vienlīdzības un pilsonības programma 2014.-2020."

1

Jēdzieni un diskriminācijas izpausmes

COBALT

2

Jēdzienu un izpratnes evolūcija

- LGBT (*lesbian – gay – bisexual – transgender*)
- LGBTQ (*queer*)
- LGBTQI (*intersex*)
- LGBTQIA+ (*asexual – ally – ?*)

3

Diskriminācijas izpausmes

UK supreme court backs bakery that refused to make gay marriage cake

Judges find in favour of appeal, ruling there was no discrimination on grounds of sexual orientation

■ Belfast bakery wins gay cake discrimination ruling - video

A Belfast bakery run by evangelical Christians was not obliged to make a cake emblazoned with the message "support gay marriage", the supreme court has ruled, overturning a £500 damages award imposed on it.

Married lesbian couple launch discrimination action against NHS

Exclusive: Social media stars 'Wegan' say branch of NHS's fertility sector in England discriminates against LGBT+ families

■ Megan (left) and Whitney Bacon-Evans launched a legal action against the NHS's Frimley clinical commissioning group.

A married lesbian couple are launching a landmark legal test case against a branch of the NHS fertility sector in [England](#), claiming it discriminates against LGBT+ families.

4

Normatīvais regulējums

ES tiesību akti

- ES Pamattiesību hartas 21. pants: *Aizliegta jebkāda veida diskriminācija, tostarp diskriminācija **dzimuma**, rases, ādas krāsas, etniskās vai sociālās izcelsmes, ģenētisko īpatnību, valodas, reliģijas vai pārliecības, politisko vai jebkuru citu uzskatu dēļ, diskriminācija saistībā ar piederību pie nacionālās minoritātes, diskriminācija īpašuma, izcelsmes, invaliditātes, vecuma vai **dzimumorientācijas dēļ**.*
- Līgums par ES darbību 19. pants: *Neskarot pārējos Līgumu noteikumus un nepārsniedzot pilnvaras, ko Savienībai piešķir Līgumi, Padome saskaņā ar īpašu likumdošanas procedūru, saņēmusi Eiropas Parlamenta piekrišanu, ar vienprātīgu lēmumu var paredzēt attiecīgus pasākumus, lai cīnītos pret diskrimināciju **dzimuma**, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai **dzimumorientācijas dēļ**.*
- ES Padomes Direktīva 2000/78/EK 1.pants: *Lai vienlīdzīgas attieksmes princips stātos spēkā dalībvalstīs, šīs direktīvas mērķis attiecībā uz nodarbinātību un profesiju ir noteikt sistēmu, lai apkarotu diskrimināciju reliģijas, uzskatu, invaliditātes, vecuma vai **seksuālās orientācijas dēļ**.*

ES iniciatīvas un vispārējā kompetence

- ES 2008. gada Padomes Direktīvas priekšlikums «par vienlīdzīgas attieksmes principa īstenošanu neatkarīgi no reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas»
- Ģimenes tiesības ir nacionālo valstu kompetence un ES tiesības piemērojamas pārrobežu jautājumos.

Latvijas tiesību akti

- Satversmes 91. pants: *Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.*
- Darba likuma 7. pants: *Šā panta pirmajā daļā paredzētās tiesības nodrošināmas bez jebkādas tiešas vai netiešas diskriminācijas — neatkarīgi no personas rases, ādas krāsas, **dzimuma**, vecuma, invaliditātes, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā vai ģimenes stāvokļa, **seksuālās orientācijas** vai citiem apstākļiem.*
- Fizisko personu — tiesiska darījuma dalībnieku — diskriminācijas aizlieguma likuma 2. pants: *Aizliegta atšķirīga attieksme pret tiesiska darījuma **dalībnieku dzimuma**, vecuma, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, **seksuālās orientācijas**, invaliditātes, rases vai etniskās piederības dēļ attiecībā uz pieeju saimnieciskajai darbībai, pieeju precēm un pakalpojumiem, preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu.*

Tiesu prakse

9

EST tiesu prakse – *P v S un Kornvolas apgabala padome (1996)*

- Persona informēja par nodomu veikt dzimuma maiņas procedūru → persona tika atlaista
- *«Personas atlaišana no darba tāpēc, ka viņai tiek veikta, ir plānots veikt vai ir veikta dzimuma maiņa ir diskriminācija "dzimuma" dēļ.»*
- *«Ja personu atlaiž no darba, pamatojoties uz to, ka tā plāno vai ir notikusi dzimuma maiņa, pret viņu izturas nelabvēlīgi salīdzinājumā ar personām, kuras dzimumam tā piederēja pirms dzimuma maiņas procedūras.»*

10

EST tiesu prakse – X, Y, Z pret Minister voor Immigratie en Asiel (2013)

- Trīs personas iesniedza pieteikumus par termiņuzturēšanās atļaujas (patvēruma) piešķiršanu Nīderlandē. Pieteikumos viņi norādīja, ka bēgļa statuss viņiem esot piešķirams tādēļ, ka viņiem ir pamatotas bailes, ka savās attiecīgajās izcelsmes valstīs viņi tiks vajāti savas homoseksuālas orientācijas dēļ.
- *«Tikai fakts vien, ka par homoseksuālām darbībām ir paredzēts sods, nav uzskatāms par vajāšanas darbību. Turpretim brīvības atņemšanas sods, ar kuru soda homoseksuālas darbības un kuru faktiski piemēro izcelsmes valstī, kurā ir pieņemti šādi tiesību akti, ir uzskatāms par nesamērīgu vai diskriminējošu sodu un tādējādi veido vajāšanas darbību.»*
- *«Nav ļauts sagaidīt, ka, lai izvairītos no vajāšanas, patvēruma meklētājs savā izcelsmes valstī slēpj savu homoseksuālo orientāciju.»*

EST tiesu prakse – Coman un citi (2018)

- Partneri (viendzimuma pāris) iesniedza valsts iestādē pieprasījumu iegūt termiņuzturēšanās atļauju, pamatojoties uz ES pārvietošanās brīvību īstenošanu.
- Dalībvalstīm ir jāatzīst viendzimumu pāru tiesiski noslēgtas laulības citā ES dalībvalstī neatkarīgi no tā, vai šāda tiesība pastāv nacionālajās tiesībās savas valsts pilsoņiem. Arī tās valstis, kurās ar konstitūciju ir aizliegtas laulības starp viena dzimuma pārstāvjiem, atzīst šādas laulības, gadījumos, kad tās ietilpst ES tiesību tvērumā. ES tiesību tvērumā šādi pāri un to noslēgtās laulības ietilpst gadījumos, kas personas īsteno vienu no ES tiesībās nostiprinātajām brīvībām – pārvietošanās brīvību.
- Minētais spriedums attiecas vienīgi uz personām, kuras ir noslēgušas laulību, interpretējot to kā autonomu ES tiesību jēdzienu. Minētās atziņas neattieksies uz personām, kas ir citādā veidā juridiski reģistrējušas savas attiecības – piemēram, Igaunijā ar partnerattiecību regulējumu.

EST tiesu prakse – V.M.A. (2021)

- Lieta attiecas uz Bulgārijas Sofijas pašvaldības atteikumu izdot Bulgārijas dzimšanas apliecību bērnam, kurš dzimi divām viena dzimuma mātēm (vienu ar Bulgārijas, bet otra – Apvienotās Karalistes pilsonību) Spānijā pēc vienas no mātes atteikuma iesniegt pierādījumus par bērna bioloģiskās mātes identitāti, ņemot vērā, ka Bulgārijas dzimšanas apliecībā paredzēta tikai norādīt vienu māti un vienu tēvu, turklāt katrā lauciņā var būt tikai viens vārds. Bērns savukārt dzima Spānijā, kur attiecīgi tika izdota dzimšanas apliecība, kurā ierakstīts, ka bērna mātes ir gan Bulgārijas, gan Apvienotās karalistes valstspiederīgās.
- Bulgārijas iestādēm saskaņā ar Eiropas Savienības tiesību aktiem ir jāizdod bērna personas apliecība un pase, kurā norādīta viņas pilsonība un uzvārds saskaņā ar Spānijas dzimšanas apliecību.

ST prakse 2019-33-01 (2020)

- *«Ģimene ir sociāla institūcija, kas balstās uz sociālajā realitātē konstatējamām ciešām personiskām saitēm, kas var izrietēt gan no noslēgtās laulības vai radniecības fakta, gan arī rasties citos sociālajā realitātē konstatējamos veidos, piemēram, faktiskas kopdzīves rezultātā. Sociālā realitāte rāda, ka sabiedrību veido ne vien tādas personas, kas pēc savas dabas veido ciešas personiskas un ģimeniskas attiecības ar pretējā dzimuma pārstāvjiem, bet arī tādas personas, kas pēc savas dabas veido šādas attiecības ar sava dzimuma pārstāvjiem. Valstij vienā mērā ir jārespektē kā viena, tā otra iedzīvotāju grupa un uz ciešām saiknēm izveidojušās ģimenes.»*

ST prakse 2019-33-01 (2020)

- *«Satversmes 110.panta pirmais teikums kopsakarā ar cilvēka cieņas principu un personas tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību nosaka valsts pienākumu aizsargāt un atbalstīt arī viendzimuma partneru ģimenes» un lai arī "ciešu personisku saišu pastāvēšana starp personām izriet no to noslēgtās laulības vai radniecības fakta, tomēr sociālajā realitātē ciešas personiskas saites rodas arī citos veidos, piemēram, faktiskas kopdzīves rezultātā. Satversmes 110.panta pirmais teikums nosaka valsts pozitīvo pienākumu aizsargāt un atbalstīt ikvienu ģimeni, tostarp arī faktisku ģimeni»*

ST prakse 2020-34-03 (2021)

- *«Likumdevējam no Satversmes 110.panta pirmā teikuma izrietošais pienākums aizsargāt ikvienu ģimeni nozīmē, ka likumdevējam nav rīcības brīvības izvēlēties, vai viendzimuma partneru ģimenēm vispār ir jānodrošina juridiskā aizsardzība, kā arī ekonomiskā un sociālā aizsardzība un atbalsts.»*

AT spriedums SKA-[B1]/2021 (2021)

- Senāts konstatēja, ka apgabaltiesa ir nepareizi secinājusi, ka viena dzimuma pāra ģimenes juridiskā aizsardzība ir tiesībpolitiska izšķiršanās.
- Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka Latvijas Republikas Satversmes 110.panta pirmais teikums uzliek likumdevējam pienākumu nodrošināt šādu ģimeņu juridisko aizsardzību, kas ietver arī pienākumu nodrošināt iespēju juridiski nostiprināt savas attiecības un tikt valsts atzītām par ģimeni.
- Pienākums nodrošināt viena dzimuma pāra ģimenēm juridisko aizsardzību izriet arī no cilvēka cieņas principa, kas prasa atzīt visu cilvēku vienvērtību.

ECT spriedums *Vallianatos un citi pret Grieķiju* (2013)

- Lieta attiecas uz civilajām savienībām Grieķijā, kas tika ieviesta kā oficiāla partnerattiecību forma ar likumu. Pieteikuma iesniedzēji vērsās ar iesniegumu Eiropas Cilvēktiesību tiesā argumentējot, ka attiecīgais likums paredz partnerattiecību noslēgšanu tikai starp dažādu dzimumu pāriem, automātiski izslēdzot no tā piemērošanas jomas viendzimuma pārus.
- Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzsvēra, ka valsts mērķis aizsargāt tradicionālās ģimenes ir pārāk abstrakts un tā īstenošanai var izmantot dažādus konkrētus pasākumus.
- Valstij jāpierāda, ka, lai sasniegtu izvirzītos leģitīmos mērķus, bija nepieciešams aizliegt viendzimuma pāriem noslēgt civilās savienības. Šādu leģitīmo mērķi Grieķijas valsts nebija spējīga pierādīt, kā rezultātā tika konstatēts ECK 14.panta pārkāpums kopsakarā ar ECK 8.pantu.

ECT spriedums *Oliari un citi pret Itāliju* (2015)

- Lieta, kura ierosināta pēc divu iesniedzēju iesniegumu saņemšanas, attiecās uz vispārēju vajadzību pēc viendzimuma attiecību juridiskās atzīšanas un prasītāju kā viendzimuma pāru aizsardzības.
- Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzsvēra, ka, būtiska nozīme lietas izskatīšanas ietvaros ir viendzimuma juridisko pāru atzīšanas virzībai, kura turpina ievērojami strauji attīstīties ne tikai Eiropā, bet visā pasaulē. Attiecīgi šāda sava veida vienprātība starp Eiropas Padomes dalībvalstīm norāda uz to, ka valstīm attiecīgo lēmumu pieņemšanā ir piešķirama šaurāka rīcības brīvība.
- Vēl jo vairāk Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja uz jau iepriekšēju Itālijas konstitucionālās tiesas un kasācijas tiesas izvirzīto nepieciešamību atzīt un aizsargāt šādas attiecības, bet apzināts likumdevēja un izpildvaras mēģinājums novērst galīga un izpildāma sprieduma izpildi nevar tikt pamatots ar leģitīmām sabiedrības vai kopienas interesēm.

ECT spriedums *Fedotova un citi pret Krievijas Federāciju* (2021)

- Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja, ka ECK līgumslēdzējvalstīm nav skaidri noteikts pienākums atzīt viendzimuma savienību, taču būtiski atrast taisnīgu līdzsvaru starp tā paša dzimuma pāru interesēm un visas kopienas interesēm.
- Lai arī pēc būtības viendzimuma pāriem nav liegts dzīvot kopā kā ģimenei, šādām personām nav līdzekļu, lai šādas attiecības tiktu atzītas ar likumu, kā rezultātā personām tiek liegta iespēja piekļūt mājokļa vai finansējuma programmām, apmeklēt partnerus slimnīcā, liegtas atsevišķas garantijas kriminālprocesa ietvaros, piemēram, neliecināt pret partneri, kā arī tiesības mantot mirušā partnera īpašumu – līdz ar to ECT atzina ECK 8. panta pārkāpumu.

Nākotnes perspektīvas

Civilās savienības likuma likumprojekts

1. Nr. 1380/Lp13 Civilās savienības likums

Kopsavilkums: Likums definē civilo savienību, kā arī paredz tās noslēgšanas un izbeigšanas kārtību. Tā mērķis ir nodrošināt personu, kuras noslēdz civilo savienību, personisko un mantisko tiesību aizsardzību.

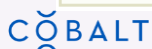
	Iesniegts	Prezidijs	Nodošana komis.	1. lasījums	2. lasījums
Datums	08.03.2022	14.03.2022	31.03.2022	31.03.2022	
Rezultāts			Nod. kom.	Pieņemts	
Dok. nr.			<u>5588</u> , <u>5588A</u> , <u>5714A</u>	<u>5588</u>	
Termiņš					Priekšlikumi līdz 21.04.2022

Saeimas sēdes dokumenti:

Atbildīgā komisija: Juridiskā komisija

	Sēdes datums	Komisijas lēmums
Uz 2.lasījumu		

Referents: Butāns Jānis **Iesniedzēji:** Juridiskā komisija

Neatrisinātie jautājumi

- Civilās savienības likuma ieviešana dzīvē
- Ārvalstīs noslēgtu laulību atdzīšana
- Viendzimuma pāru – vecāku tiesības

23

Paldies!

Igaunija
Käme Plaza, Pärnu mnt 15
10141 Tallinn
Tel +372 665 1888
tallinn@cobalt.legal

Latvija
Marijas iela 13 k-2
LV-1050 Rīga
Tel +371 6720 1800
riga@cobalt.legal

Lietuva
Livo 25
LT-09320 Vilnius
Tel +370 5250 0800
vilnius@cobalt.legal

www.cobalt.legal

24